

ISERTS BIOGRAFI.

Af Ingeborg Raunkiær i "Lægen Paul Iserts breve fra Dansk Guinea 1783-87" (Gad, 1917)

PAUL Erdmann Isert er født 1756 i Angermunde i Brandenburg, hvor hans Fader var Købmand. Når Familien er kommen til Danmark, vides ikke. Rimeligvis har Isert studeret her, og skønt han skrev på Tysk, — hvilket i Danmark på hans Tid ingenlunde var ualmindeligt, — synes han i Føle-, Tænke- og Udtryksmåde fuldkommen dansk. Han rejste i 1783, syv og tyve År gammel, til de danske Besiddelser i Guinea som kgl. dansk Overkirurg, og vendte hjem til København over Vestindien i Slutningen af 1787.

Fra Guinea og Vestindien skrev han hjem den Række Privatbreve, som her i noget forkortet Skikkelse forelægges vor Læseverden. Brevene udkom første Gang samlede i Begyndelsen af 1788 og vakte overordentlig Opmærksomhed både ved deres mange Oplysninger om det hidtil så temmelig ukendte Guinea og ved deres friske og fængslende Stil. Selv en Nutidens Læser føler sig højlig tiltrukket af den frejdige, dådskraftige og elskværdige Personlighed, som ytrer sig i disse Blade, og glædes over Brevskriverens levende Natursans.¹

Isert, som af hele sit Væsen var skikket til at vinde de sorte Folks barnlige Hengivenhed, var af Hjertet deres Ven. Ganske naturligt opstod derfor i ham Ønsket om at vende tilbage til Afrika for at oprette Plantager der med Dyrkning af Kaffe, Kakao, Bomuld og andre tropiske Planter, som hidtil især dyrkedes i Vestindien. Ved Dyrkning af Plantager i selve Afrika, hvor Negrene under gode Forhold skulde udføre Arbejdet, og efterhånden opdrages, tænkte Isert sig, at den skændige Slavehandel og Transport af Negre som Slaver til Amerika skulde overflødiggøres og falde bort.

Hans Planer mødte herhjemme den varmeste og mest velvillige Interesse hos bl. a. daværende Finansminister, den højsindede Grev Ernst Schimmelmann, som skaffede ham Midler af Fonden Ad Usus Publicos til Forsøg på at iværksætte dem. For at Isert ved sin Tilbagevenden i Guinea kunde optræde med nødvendig Myndighed, blev det ham tilladt ved Ankomsten der at anlægge de derværende Troppers Uniform og antage Rang med Kaptajner i Infanteriet. Den Instruks, som på Kongens Vegne blev givet ham af Grev Schimmelmann, medunderskrevet af C. v. Brandt, vidner ikke blot om Grev Schimmelmanns Tillid til Isert og Grevens Følelse af Ansvar overfor Staten, men tillige om hans overlegne Forståelse af Opgaven og dybe Medfølelse med Negrene som Ofre for den hvide Races vilde Egenkærlighed. Det var da også i de følgende År Grev Schimmelmann hvem det alene skyldes, at Danmark kom til at gå i Spidsen for Nationerne i Kampen mod Slavehandelen ved Forordningen af 10ende Marts 1792, hvorved al Handel med Negerslaver blev forbudt på de dansk-vestindiske Øer fra 1803 at regne.²

Isert havde under sit Ophold herhjemme, 3die April 1788, ægtet en Præstedatter, Dorothea Elisabeth Plum. 10ende Juli samme År modtog han sine kongelige Ordre, og fire Dage senere tiltrådte han sammen med sin unge Hustru og nogle udvalgte Folk Rejsen til Guinea. I Midten af November nåede Skibet til Christiansborgs Rhed. Isert rejste straks over Fredensborg til Malfi, som han havde tænkt sig bedst egnet til Anlæggelsen af den første Koloni, men dels fattedes her ganske Bygningsmaterialer, dels var Klimaet i højeste Grad hedt og usundt for nyankomne Europæere. Han vendte sig da til Aquapim, som er omtalt i hans tiende Brev, og blev modtaget med de største Tegn på Venskab af sin sorte Ven og fordums Krigskammerat, Hertug Attiambo, som begejstredes for hans Planer og sammenkaldte sit Råd, der efter forskellige Drøftelser sluttede sig til

¹ Navnlig Planteverdenen interesserede ham, og hans Optegnelser af botanisk Art har bevaret hans Navn blandt danske Botanikere.

² Indførsel af Negerslaver til Øerne skulde dermed naturligvis være forbi. Men Køb af Slaver i Guinea og Udførsel fra Christiansborg holdt ikke op lige straks. Monrad blev ved sin Ankomst til Guinea i 1805 smertelig overrasket ved Lyden af klirrende Lænker på Slaver, der skulde udføres og som var i Fortet.

Attiambos Mening, at det vilde være fordelagtigt at få Europæere der til Landet.

Isert valgte til sit første Anlæg et Sted fjernt fra alle Negerbyer, men forbeholdt sig Ret til at anlægge Plantager rundt om i Landet på Steder, der ikke var forud optagne af Negrene. Han måtte lade sin foreløbige Bolig bygge af de Indfødte, som også huggede en direkte Vej for ham gennem Urskoven til Kysten. Det var desuden hans Hensigt at dyrke Bomuld på Sletten mellem Kysten og Bjergene, og han var derom allerede enig med Kystnegrene. Den 21de Decbr. 1788 tog han højtidelig sin Bolig i Besiddelse, og Hertug Attiambo og hans Råd overdrog ham Landet. Attiambo selv og to af hans Fornemste plantede det danske Flag ved Indgangen og svor Danmark evig Troskab og Venskab til Bekræftelse af en forud skriftlig opsat Traktat mellem Kongen af Danmark og Attiambo. Isert kaldte Stedet *Frederiksnopel* efter Kronprinsen. Han satte straks sine medbragte hvide Håndværkere i Gang med at bygge et Stenhus, og de få Negre, han havde at begynde med, ryddede Skov og plantede Køkkenvækster, Bomuld, Indigo og Tobak. Isert havde desuden medført Frø af de fleste europæiske Havesager, som han ventede vilde trives godt i disse Bjerge. Også nogle europæiske Husdyr havde han med. Alting tegnede godt, og Negrene var i høj Grad venlige og hjælpsomme og omtales med Varme af ham i hans første og eneste Beretning, der er dateret Frederiksnopel i Guinea d. 16de Jan. 1789.

Fem Dage senere var Isert død. Feber gjorde Ende på hans Liv. Dermed faldt hans så smukt begyndte og ædelt planlagte Arbejde uhjælpelig til Jorden. Ingen kunde løfte denne vanskelige Arv. Iserts stakkels unge Hustru fødte knapt en Måned senere en lille Pige, og døde syv Dage efter Fødselen. Nogle Uger senere døde også Barnet. Grev Schimmelmann blev dybt rystet, da Efterretningen kom til København...

Christiansborg. Foto: Peder Wiben